

Прикази

Политика и сећање на Балкану – грчко виђење Црне Горе (19. век – први светски рат)

(Αγγελική Κωνσταντακοπούλου,
*Πολιτική και μνήμη στα Βαλκάνια – Οι
ελληνικές εικόνες του Μαυροβουνίου (19^{ος}
αι. – Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος)*)

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Επιστημονική
επετηρίδα Φιλοσοφικής σχολής
«Δωδώνη», Παράρτημα αρ. 74. Γιάννενα
2004, 255 стр.)

Књига је настала као резултат дугогодишњег истраживања Ангелики Констандакопулу (Αγγελική Κωνσταντακοπούλου), професорке на катедери за историју Балкана Универзитета у Јањини (Грчка). Њен први рад на ову тему био је приказан на Међународном научном скупу са темом *Грчко-црногорске везе до 1918. године*, у организацији Филозофског факултета у Никшићу и Одељења за историју и етнологију Демокритовог Универзитета у Тракији, 15–17. маја 1997. године у Црној Гори.

Осим предговора и увода, књига се састоји од четири основна поглавља: *Црна Гора у средњем веку* (То Μαυροβούνιο στο Μεσαίωνα), *Од европске до грчке заинтересованости за Црну Гору* (Από το ευρωπαϊκό στο ελληνικό ενδιαφέρον για το Μαυροβούνιο), *„Откривање“ једног јужнословенског саборца* (Η „ανακάλυψη“ ενός νοτιοσλάβου σύμμαχου), *Политичка реч и национално сећање* (Πολιτικός λόγος και εθνική μνήμη), *Уместо закључка* (‘Αтνι επιλόγου), затим следе *Додатак* и

Списак фотографија. Једна од вредности ове књиге јесте и богата литература коју ауторка ставља на увид. Књига садржи 15 фотографија, списак је дат на крају књиге.

У фокусу интересовања А. Констандакопулу су политички токови и историографија у Грчкој и у Црној Гори у 19. веку. Ауторка у предговору књиге истиче да политички програм Наполеона III и распрострањавање модела тзв. *Европе нација* на Балкану од 1859. године, као тема истраживања побуђује интересовање, посебно данас када се Европа опет налази пред питањем стварања нових политичких структура и формирања једне заједничке европске свести.

Теоретско полазиште рада јесте схватање да стварање слике о *другом* представља сложен политичко-идеолошки и историјски феномен. Самоспознаја и спознаја *другог* представљају заправо две стране истог „новчића“. Анализом грчких публикација о Црногорцима осветљава се не само страна на којој се налазе *други* већ и она на којој смо *ми* (у датом случају то су Грци). У студији су анализирани етнички стереотипи путем којих су Црногорци постали познати у Грчкој, као и историјски разлози који су довели до тога да падну у заборав.

Према резултатима овог истраживања, у грчкој штампи је постојало обиље грађе о Црној Гори и Црногорцима. У Грчкој и њеној дијаспори крајем 19. века излазило је 84 листа (68 у матици, 16 у дијаспори). У Црној Гори је у истом периоду постојао само

један лист – *Црногорац*, коме је касније промењен назив у *Глас Црногораца*. Ауторка закључује да је истраживачу који би се бавио црногорском сликом о Грчкој захваљујући томе посао знатно олакшан. Бавила се претежно атинском штампом која је имала највећи тираж. Примера ради, лист *Акропол* (*Ακρόπολις*) излазио је 1897. године у тиражу од 18.000 примерака.

Црна Гора се од патријархалног друштва са теократском влашћу преобразила у савремену световну државу. У периоду метаморфозе било је потребно да се промени политичко-идеолошка и социјална структура друштва. Грчка читалачка публика пратила је трансформацију црногорског становништва од *пастве* у *грађанство* кроз путописе Терцетгиса и Фракудиса. Уочљиво је повлачење паралела између црногорског и грчког политичког живота и друштва, са једном дозом самокритике. Обе државе биле су суочене са сличним проблемима везаним за реформе. Разлика је, према мишљењу које износи Констандакопулу, у томе што се Грчка кретала у правцу европеизације на социјално-политичком и идеолошком ниивоу, док је Црна Гора била повезана са Србима, а њена прошлост се уједно тешко раздвајала од прошлости Албанаца.

Повезаност и зависност Грчке од европских центара имала је као последицу да грчка представа о Црној Гори, која доминира током друге половине 19. века, има претежно европски печат. Међутим, начин на који су грчки политичари и интелектуалци посматрали Црну Гору није у потпуности истоветан са европским представама. Грци су посматрали Црногорце и као Балканци и као Европљани.

На крају, А. Констандакопулу закључује да је проучавање грчке слике о Црној Гори показало да балкански

народи у новијој историји остварују међусобну комуницију помоћу појмова које је наметнуо политички програм *Европе нација*. Тај начин је обременен њиховом средњовековном историјом и претежно отоманском прошлосту Балкана. Црна Гора је у првој фази посматрана као балкански истоверни саборац, касније као супарник на територији коју су насељавали Албанци, и наравно на оној коју су Црногорци заједно са Србима назвали Стара Србија.

Ова књига значајна је по томе што представља прву целовиту студију на тему представе која је постојала у Грчкој о Црној Гори током 19. века. Ова тема до сада није била разматрана ни у једној од ових земаља. Поред тога, осим малобројних изузетака, не постоје ни у црногорској ни у европској литератури радови о одговарајућој европској слици о Црној Гори у истом временском периоду.

Гордана Благојевић

Зборник радова из науке, културе и умјетности, БОКА 25 Херцег Нови, 2005.

Зборник радова из науке, културе и умјетности Бока излази од 1969. године са прекидом од 1988. до 1999. године и обухвата радове из разних области. Радови се штампају ћиричним и латиничним писмом.

Богата и разноврсна прошлост Боке Которске, територије коју данас обухватају општине: Будва, Котор, Тиват и Херцег Нови, са највећим бројем споменика културе на територији Црне Горе и веома богатом архивском грађом, документовано и свестрано је